

ПЕНСІЙНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ПЕРСПЕКТИВИ

- О. В. Грицина, к. е. н., доцент, Львівський національний аграрний університет, ogrytsyna@ukr.net, orcid.org/0000-0002-1304-0250,*
- О. В. Божанова, к. е. н., доцент, Національна металургійна академія України bozhanovaelena68@gmail.com orcid.org/0000-0003-2927-7356,*
- О. В. Шолудько, к. е. н., доцент, Львівський національний аграрний університет, o.sholudko71@gmail.com, orcid.org/0000-0003-2264-5638,*
- І. М. Тофан, к. е. н., доцент, Львівський національний аграрний університет, imt71@ukr.net, orcid.org/0000-0002-2198-9423,*
- А. В. Колодій, к. е. н., доцент, Львівський національний аграрний університет, a_kolodij@ukr.net, orcid.org/0000-0002-9320-6379*

Методологія дослідження. При написанні статті використано наступні методи: абстрагування – при визначенні суті пенсійної реформи, розкритті змісту її основних етапів, аналізу й синтезу – для поглибленого вивчення механізму проведення пенсійної реформи, аналізу сучасного стану пенсійної системи, розробки заходів щодо вдосконалення пенсійного забезпечення та пенсійного страхування, аналогії – при співставленні та порівнянні пенсійних реформ, які проводились в Україні та інших країнах, узагальнення – для пошуку оптимальних механізмів впровадження окремих елементів закордонних пенсійних реформ в Україні з метою підвищення добробуту соціально незахищених верств населення і, в першу чергу, пенсіонерів.

Результати. У статті подано загальну характеристику сучасного стану пенсійної системи України та висвітлено основні напрями її реформування. Особлива увага приділяється аналізу функціонуючої солідарної пенсійної системи, аналізуються розміри пенсійних виплат за видами пенсій, висвітлюються недоліки солідарної пенсійної системи. Розкрито суть накопичувального пенсійного забезпечення як другого етапу пенсійної реформи, охарактеризовано механізм накопичення та показано його ефективність. Значна увага приділяється необхідності запровадження недержавного пенсійного страхування та його позитивним сторонам. На прикладі зарубіжних країн показано його доцільність та ефективність. Проведено порівняльний аналіз пенсійної системи України та зарубіжних країн і на цій основі розроблено пропозиції щодо підвищення ефективності пенсійної реформи в Україні.

Новизна. Пропозиції щодо впровадження накопичувального пенсійного забезпечення та недержавного пенсійного страхування сприятимуть покращенню добробуту населення та стану економіки країни в цілому.

Практична значущість. Проведений аналіз стану пенсійного забезпечення надає можливість пришвидшити проведення пенсійної реформи в напрямку впровадження недержавного пенсійного страхування. Результати дослідження можуть бути використані для підвищення фінансової грамотності громадян України.

Ключові слова: пенсійна реформа, солідарна система, накопичувальне пенсійне забезпечення, недержавне пенсійне страхування, пенсійна система, пенсійний фонд, страховий стаж.

Постановка проблеми. Одним із основних напрямів розвитку України в сучасних умовах є вдосконалення системи пенсійного забезпечення, так як існуюча

нині система не забезпечує належного задоволення потреб осіб пенсійного віку. Існуюча солідарна пенсійна система не в змозі

забезпечити достойний рівень життя пенсіонерів, хоча пенсійна реформа була започаткована ще у 2004 році. Українська пенсійна система тримається не на заощадженнях українців, які вийшли на пенсію, а на соціальних внесках тих, хто працює зараз. Таку систему, поширену в багатьох країнах світу, називають «солідарною». Підтримувати баланс солідарної системи дедалі важче, це визнають і експерти, і частина посадовців. Пенсійна реформа, на відміну від інших реформ, не є частиною вимог Міжнародного валютного фонду. Однак уряд буде вимушений проводити її через те, що Пенсійному фонду бракує коштів і він потребує дедалі більшого фінансування з державного бюджету. В останні роки реформування пенсійної системи практично перетворилось у нагромадження ресурсів Пенсійного фонду, і при цьому з року в рік його бюджет є дефіцитним. Зокрема, закладений у державний бюджет на 2021 р. дефіцит Пенсійного фонду, становить близько 26 млрд грн при загальній сумі доходів бюджету ПФУ на 2021 р – 495502 млн грн. Водночас, середній розмір пенсійних виплат в Україні є набагато меншим, ніж в європейських країнах. Українська пенсійна система тримається не на заощадженнях українців, які вийшли на пенсію, а на соціальних виплатах тих, хто працює зараз. Але пенсіонерів щороку більше (зараз їх 11.1 млн), а тих, хто працює менше (зараз їх 13 млн), і їхній дохід значно скромніший, ніж у розвинутих державах. Тому підтримувати баланс солідарної системи стає все важче. Якщо нічого не змінювати, пенсія українців щороку зменшуватиметься стосовно заробітної плати, а сьогодення молодь залишиться без державних пенсій.

Таке сьогодення обумовлює необхідність розробки заходів, які б сприяли вдосконаленню пенсійного забезпечення в Україні, а саме запуск накопичувальної системи та формування ефективного недержавного пенсійного забезпечення, що й підтверджує актуальність досліджуваної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблеми пенсійного забезпечення населення приділяли багато уваги вітчизняні науковці та практики, а саме М. Денисенко, Е. Лібанова, С. Прилипко, О.

Ткач, К. Фесенко, В. Грушко, М. Мальований. Формування пенсійної системи України у наукових публікаціях аналізували провідні вчені Центру О. Разумкова-Піщуліна, [10], О. Коваль, Т. Бурлай, науковці Інституту демографічних та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, а також фахівці і експерти Проекту USAID «Трансформація фінансового сектору» [5]. Однак, залишається ряд невирішених проблем щодо запровадження накопичувального пенсійного забезпечення та в подальшому недержавного пенсійного страхування в Україні, що потребує комплексного дослідження та аналізу.

Формулювання мети статті. Метою наукового дослідження є аналіз сучасної пенсійної системи України, виявлення на цій основі проблем пенсійного забезпечення та обґрунтування перспективних напрямів реформування пенсійної системи в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українська пенсійна реформа, про необхідність якої говорять не перше десятиліття, безперервно стикається з перешкодами. У Мінфіні наголошують, що для запуску накопичувальних рахунків для всіх українців доведеться або зменшувати фінансування Пенсійного фонду, або збільшувати податки, або шукати кошти десь інше. Якщо ж нічого не змінювати, то пенсія українців щороку зменшуватиметься відносно середньої заробітної плати. На думку окремих експертів, нинішня молодь навряд чи матиме державну пенсію як таку. Наша пенсійна система тримається не на заощадженнях українців, які вийшли на пенсію, а на соціальних внесках тих, хто працює. Підтримувати баланс такої пенсійної системи щороку важче.

Згідно з розробленим планом пенсійної реформи, українська пенсійна система складається з трьох рівнів. Перший рівень – солідарний. Він стосується тих, хто або вже отримує пенсію, або вже скоро досягне пенсійного віку. При солідарній пенсійній системі, всі, хто сплачує податки до бюджету, формує пенсію для тих, хто її отримує. Згідно з прогнозами демографічного розвитку України, очікується зростання населення пенсійного віку при зменшенні загальної чисельності населення України та чисельно-

сті осіб працездатного віку. Так, у 2030 році із очікуваної чисельності населення 40536, 2 тис. осіб 22566, 3 тис становитиме працездатне населення, 12950,5 тис. – особи пенсійного віку, а у 2050 році із очікуваних 38526,3 тис. осіб працездатні особи становитимуть 19533 тис., особи пенсійного віку – 14328 тис. осіб. На сьогодні 1,1 особи працює на утримання одного пенсіонера, в той час, коли в західних країнах цей показник – 3,8 особи. Згідно демографічних прогнозів ООН, через 30 років людей пенсійного віку стане у три рази більше. Кожен третій українець буде пенсіонером. До цього часу Україна ризикує ввійти до 15 країн світу, де населення похилого віку (60+) складає близько 40 відсотків від загальної чисельності. На думку директора Інституту демографічних і соціальних досліджень ім. Птухи НАН України Е. Лібанової, одна з причин старіння населення – висока смертність серед працездатного населення. Інша причина – передчасне старіння, оскільки біологічний вік життя українців в середньому на 5 років вищий, ніж вік у паспорті. Демографічні процеси в Україні мають одну з найгірших динамік в Європі.

На сьогодні в Україні соціальні виплати отримує 11.1 млн пенсіонерів. Так, за даними ПФУ пенсії за віком в Україні отримує 8316443 особи. Середня пенсія – 3770,23 грн. за інвалідність в Україні пенсії виплачують 1367192 особам. Середня пенсія для таких осіб 2825,32 грн., пенсію в зв'язку з втратою годувальника отримує 530902 особи, середня виплата складає 3227,83 грн, пенсію за вислугу років – 212345 осіб, при розмірі середніх виплат 3403,48 грн. Соціальні пенсії отримують 71924 особи при розмірі виплат 1854 грн. Середній розмір виплат сягає 3.7 тис. грн. При цьому найбільшу пенсію мають колишні судді: довічне грошове утримання отримують на сьогодні 3556 осіб при розмірі виплат 77387,20 грн. Крім того, понад половина українців отримують пенсії до 3 тис. грн. Розмір пенсій розподіляється таким чином:

- до 2 тис. грн. – 15,9%, 1760766 осіб – середня пенсія – 1780,13 грн.;
- від 2 тис. грн. до 3 тис. грн. – 38,8%, 4287088 осіб, середня пенсія – 2477,28 грн.;

- від 3 тис. грн до 4 тис. грн. – 19,2%, 212374 особи, середня пенсія – 3444,03 грн.;
- від 4 тис. до 5 тис. грн. – 9,1%, 1004321 особа, середня пенсія – 4448,90 грн.;

- від 5 тис. грн до 10 тис. грн. – 13,2%, 1457878 осіб, середня пенсія – 6738,17 грн.;

- понад 10 тис. грн. – 3,8%, 419022 особи, середня пенсія – 13859,43 грн.

Водночас, хотілося б відзначити, що чоловіки отримують більшу пенсію, ніж жінки. На сьогодні середня пенсія українок становить 3 тисячі 31 гривня, що на 30% менше, ніж отримують чоловіки, у яких зазначена сума становить 4242 грн.

Пенсії в країнах Європи давно перевищили рівень виплат в Україні. Наприклад, у Франції середня пенсія дорівнює 1200 доларів, Італії – 900, Польщі – 460. Натомість наші пенсіонери отримують в середньому 110 доларів. Це мізерна сума, якої недостатньо навіть на примітивні людські потреби. Середній розмір пенсій українських пенсіонерів навіть на третину не замщує середню заробітну плату працюючих громадян.

Слід відзначити, що діючий Закон диктує поступове підвищення пенсійного віку в Україні, який у 2021 році досягнув 60 років як для чоловіків, так і для жінок. Але для того, щоб отримати хоча б мінімальну пенсію, необхідний страховий стаж – час роботи, за якого оплачувались страхові внески до бюджету. Раніше для призначення пенсії необхідно було мати 25–26 років страхового стажу, але з року в рік він зростатиме і у 2028 році необхідний для призначення пенсії страховий стаж становитиме 35 років для чоловіків та 30 років для жінок. Якщо на час зазначеного пенсійного віку особа не матиме необхідного страхового стажу, вона може вийти на пенсію за віком пізніше – після досягнення 63 або 65 років. Передбачається, що виконати таку норму зможуть не всі. Однак роки, яких не вистачає, можна буде докупити, вартість вираховується від мінімальної заробітної плати і з липня 2021 року один докуплений рік страхового стажу вартуватиме 34 тис. 320 грн. Така одноразова купівля стажу, на нашу думку, коштує дорого, це економічно не дуже вигідно, бо дове-

деться більше заплатити, ніж потім отримати пенсії.

В цілому, розмір пенсійних виплат державної солідарної системи залишається низьким і потребує перегляду з метою забезпечення кожному пенсіонеру гідних умов життя.

Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» передбачено формування в складі пенсійної системи України накопичувальної системи загальнообов'язкового пенсійного страхування та системи недержавного пенсійного страхування, яка базується на засадах добровільної участі [2].

Старт накопичувального рівня обіцяли у 2007 році, потім у 2019. Однак, цього не сталося. Хоча законодавчо було визначено три фонди: відкритий пенсійний фонд, учасником якого можуть бути будь які фізичні особи; корпоративний пенсійний фонд, засновником якого є юридична особа-роботодавець або декілька юридичних осіб-роботодавців, та професійний пенсійний фонд, засновником якого може бути об'єднання юридичних осіб-роботодавців, об'єднання фізичних осіб. Стосується він напряду тих, хто молодший 40 років. Він передбачає фактичне зростання податків, адже із заробітної плати доведеться платити не тільки 22 відсотки ЄСВ, а і відкладати від 2 до 7% у накопичувальний фонд. Це і буде пенсія, такий собі депозит. Крім цього, накопичувальний рівень передбачає ще й збільшення грошей, адже на гроші будуть нараховуватися відсотки.

Накопичувальний фонд – це цільовий позабюджетний фонд, який зосереджує страхові внески застрахованих осіб, які обліковуються на пенсійних рахунках та інвестуються з метою отримання інвестиційного доходу на користь застрахованих осіб. Активи доходів повинні використовуватися для оплати договорів страхування довічних пенсій або одноразових виплат застрахованим особам.

За даними Міністерства соціальної політики, лише 9% (1млн) всіх застрахованих осіб користуються добровільними накопичувальними пенсіями. Щоб накопичувальна система могла функціонувати ефективно, необхідно визначитись хто платить, скільки

відсотків із заробітку. Науковці-економісти стверджують, що для запровадження накопичувальної системи необхідно мати ринок, куди можна інвестувати пенсійні кошти. Законодавчо передбачається створення Пенсійного казначейства, яке є юридичною особою публічного права. Система накопичувального пенсійного страхування в змозі забезпечувати національну економіку фінансовими ресурсами. Прогнозні розрахунки показують потужну фінансову базу накопичувального рівня пенсійної системи (табл.1).

На думку Бурденюк С. В. в перспективі накопичувальне пенсійне страхування може забезпечувати національну економіку значними фінансовими ресурсами. Накопичувальна складова пенсійної системи дасть можливість посилити зацікавленість громадян та їхніх роботодавців у сплаті пенсійних внесків, зменшити податковий тиск на роботодавців, втілити в життя потужне джерело інвестиційних ресурсів для зростання національної економіки, сприятиме ефективному управлінню системою пенсійного забезпечення[1].

Формування накопичувальної системи може стати ефективним засобом зменшення впливу старіння населення на пенсійну систему. Серед науковців існують різні позиції щодо участі працівників у накопичувальному рівні: одні схиляються до віку 25 років, інші до 39 чи 40 років. При цьому, на їхню думку, необхідно враховувати такі аспекти, як забезпечення фінансової стабільності Пенсійного фонду; наявність достатнього часу для накопичення, спроможність фінансового ринку поглинути суму пенсійних надходжень [1]. Прем'єр-міністр Д. Шмигаль заявив, що українцям будуть платити по дві пенсії в результаті введення накопичувальної системи, яка утворюється як доповнення до солідарної. Економічний ефект від запровадження накопичувальної пенсії, за оцінками НКУПФР, 477 млрд. грн до 2030 року.

В цілому, формування накопичувальної системи може стати ефективним засобом зменшення впливу старіння населення на пенсійну систему, пенсійні накопичення можуть стати важливим інвестиційним ресурсом для держави. Практичне впрова-

дження накопичувальної складової реформи теми загалом.
сприятиме функціонуванню пенсійної сис-

Таблиця 1

Прогноз впливу запровадження загальнообов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення для учасників (макроекономічні показники)

Показники	Рік			
	2023	2030	2040	2050
Чисельність платників внесків, тис. осіб	10,571	9,977	9,246	7,928
Фінансові показники у цінах поточного року, млн грн				
Накопичувальні внески	48,534	105,301	261,506	448,192
Накопичені активи працівників	49,135	616,442	2,738,283	6,959,192
Активи пенсіонерів	x	26,439	408,333	1,936,000
Фінансові показники у % до ВВП				
Накопичувальні внески	0,09	1,2	1,8	2,2
Накопичені активи працівників	0,09	6,9	18,6	34,9
Активи пенсіонерів	x	0,6	5,0	14,2

Джерело [1]

Оскільки загальнообов'язкове державне пенсійне забезпечення, як солідарне так і накопичувальне, не може повністю вирішити соціальні проблеми в Україні, одним із головних завдань реформування пенсійної системи країни є формування недержавного пенсійного страхування. Недержавні пенсійні фонди є третім рівнем пенсійної системи, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбаченому законодавством. Проведені дослідження свідчать, що найкращого розвитку ця система досягла у Великобританії, де державна середня пенсія за віком є найменшою серед розвинутих країн, а коефіцієнт заміщення складає 21-87 %. Це спонукає населення, що працює, підвищувати свій рівень пенсійного забезпечення, накопичуючи кошти у приватних пенсійних фондах та через індивідуальні пенсійні програми [11].

Відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» воно здійснюється недержавними пенсійними фондами, компаніями зі страхування життя та банківськими установами, які мають право на відкриття пенсійних депозитних рахунків для здійснення індивідуальних пенсійних заощаджень [11]. Така система є поді-

бною до пенсійних систем Німеччини, Швеції, Великобританії, де починаючи з 30-річного віку молодь починає відраховувати частку заробітку до недержавного пенсійного фонду. Недержавне пенсійне забезпечення здійснюється шляхом укладання контракту між пенсійним фондом і його власником. Гроші накопичуються на рахунку недержавного пенсійного фонду, інвестуються і з часом виплачуються у вигляді додаткових пенсій. Таким чином, всі учасники фонду забезпечують собі гідні умови життя на пенсії, що заохочує працююче населення до участі у недержавних пенсійних фондах. Станом на 31.12.20 р. в державному реєстрі фінансових установ України містилась інформація про 63 недержавні пенсійні фонди та 20 адміністраторів НПФ, якими було укладено 87,8 тис. пенсійних контрактів. Загальна кількість учасників НПФ становила 883 тис. осіб, з яких отримали (отримують) пенсійні виплати 87,0 тис., що складає 9,9% від загальної кількості учасників. Переважною більшістю серед них є особи віком 25–50 років. Середній розмір одноразової пенсійної виплати на одного учасника НПФ становив станом на 31.12.20 року 7,9 тис. грн. Недержавний пенсійний фонд – це такий собі «мішок» із грошима, якими розпоряджається компанія із управління активами. Її завдання – зробити так, щоб гроші «заробля-

ли» відсотки, наприклад, через депозити, нерухомість, облігації, акції. Якщо не має довіри українським компаніям – можна довірити гроші недержавному пенсійному фонду в інших країнах, оскільки в Україні діє декілька пенсійних брокерів, що співпрацюють із закордонними фондами. Як свідчать результати досліджень, розвиток ринку недержавного пенсійного забезпечення в умовах нестабільного економічного розвитку є проблематичним саме через недовіру громадян до банківських установ та страхових компаній. Немалий вплив на цей процес має низький рівень фінансової грамотності населення. Як стверджує Зеленко М., для популяризації та розвитку недержавного пенсійного страхування слід робити акценти на залученні працедавців через програми корпоративного страхування життя та недержавного пенсійного забезпечення [4]. Водночас держава повинна докладати зусилля для розвитку недержавного пенсійного забезпечення, оскільки акумульовані на тривалий період часу пенсійні кошти є інвестиційними ресурсами для української економіки.

Висновки. Сучасний стан пенсійної системи України не задовольняє потреби пенсіонерів. Солідарна пенсійна система не може гарантувати громадянам забезпечення навіть поточних потреб. Тому у запровадженні накопичувального рівня зацікавлені і держава, і громадяни. Крім цього, нагромадження можуть стати тими інвестиційними ресурсами, яких бракує економіці країни. Водночас, система недержавного пенсійного забезпечення, як третій рівень реформи, розвивається надзвичайно повільно. І основними причинами цього є низький рівень доходності пенсійних активів, законодавча неврегульованість, низький рівень довіри населення до банківської системи та недержавного пенсійного забезпечення, низький рівень фінансової можливості громадян для участі у фінансуванні недержавних пенсійних програм.

На сьогодні пенсійна система України є непривабливою для своїх користувачів. Людина отримує з неї менше, ніж вкладала. Тому не існує навіть найменшої ймовірності того, що така система може існувати тривалий час і забезпечувати достатні пенсії. За

прогнозами економістів ситуація буде погіршуватися. Однак, є й більш оптимістичний сценарій, прописаний в угоді про асоціацію України з ЄС. Україна приєднається до європейської системи пенсійного забезпечення, що продовжить пенсійну реформу. Водночас, для повноцінного її запуску потрібен економічний розвиток, який би наповнив бюджет без підвищення податків, сприяв розвитку ринку акцій та інших подібних інструментів вкладення пенсійних коштів. Накопичувальну пенсійну систему держава має запропонувати кожному, однак, українець повинен мати право відмовитись від неї та самостійно збирати кошти на старість через пенсійні чи страхові фонди в Україні або за кордоном.

Література

1. Бурденюк С. В. Перспективи розвитку накопичувального пенсійного забезпечення в Україні / С. В. Бурденюк // Інноваційна економіка. – 2020. – № 5-6 (84). – С. 142–147. DOI: 10.37332/2309-1533.2020.5-6.18
2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 р. за № 1058-XV (остання редакція від 09.02.2011) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 49–51. – С. 376. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
3. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09.07.2003 р. за № 1057-VI (остання редакція від 27.07.2010) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 47–48. – С. 372. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
4. Зеленко Н. М. Аналіз ринку недержавного пенсійного страхування в Україні: соціально-економічний вимір / Н. М. Зеленко, В. А. Зеленко // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. – Том 1. – № 2. – С. 126–134. doi.org/10.23939/smeu2019.02.126
5. Недержавне пенсійне забезпечення в Україні: оцінка та рекомендації. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору». Київ, 2019. – URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/07/Voluntary_Private_Pensions_in_Ukraine-Assessment_jul2019_ua.pdf (дата звернення: 25.07.2020).
6. Островецький В. І. Обґрунтування напрямів удосконалення організаційно-правових умов функціонування пенсійної системи України / В. І. Островецький // ЭВД. – 2017. – №3 (49).
7. Офіційний веб-сайт Пенсійного фонду України. – URL: <http://www.pfu.gov.ua> (дата звернення: 25.07.2020).
8. Офіційний сайт Пенсійного фонду України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pfu.gov.ua

9. Пенсійна система Великої Британії / Інформаційний портал Bankchart [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bankchart.com.ua/finansoviy_gid/pensiya/statti/velika_britaniya_pensiynoyu_sistemoyu

10. Піщуліна О. Фінансові, соціальні та правові аспекти пенсійної реформи в Україні. Світовий досвід та українські реалії. Центр Разумкова. / О. Піщуліна, О. Коваль, Т. Бурлай. – Київ : Видавництво «Заповіт», 2017. – 453 с.

11. Фисун І. В. Фактори розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні: математичне обґрунтування / І. В. Фисун, Л. М. Яремченко, О. В. Яріш // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. – 2017. – Вип. 24(2). – С. 109–113.

References

1. Burdeniuk, S.V. (2020). Perspektyvy rozvytku nakopychualnoho pensiinoho zabezpechennia v Ukraini. *Innovatsiina ekonomika*, 5-6 (84), 142-147.

DOI: 10.37332/2309-1533.2020.5-6.18

2. Zakon Ukrainy «Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensiynne strakhuvannia» vid 09.07.2003 r. za № 1058-KhV (ostannia redaktsiia vid 09.02.2011). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 49-51, p. 376. Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua>

3. Zakon Ukrainy «Pro nederzhavne pensiynne zabezpechennia» vid 09.07.2003 r. za № 1057-VI (ostannia redaktsiia vid 27.07.2010) *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 2003, 47-48, p. 372. Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua>

4. Zelenko, N.M., & Zelenko, V.A. (2019). Analiz rynku nederzhavnoho pensiinoho strakhuvannia v Ukraini: sotsialno-ekonomichnyi vymir. *Menedzhment ta*

pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia ta problemy rozvytku. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, Tom 1, (2). 126-134. <https://doi.org/10.23939/smeu2019.02.126>

5. Nederzhavne pensiine zabezpechennia v Ukraini: otsinka ta rekomendatsii. Proekt USAID «Transformatsiia finansovoho sektoru». Kyiv, 2019. Retrieved from http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/07/Voluntary_Private_Pensions_in_Ukraine-Assessment_jul2019_ua.pdf (data zvernennia: 25.07.2020).

6. Ostrovetskyi, V.I. (2017). Obgruntuvannia napriamiv udoskonalennia orhanizatsiino-pravovykh umov funkcionuvannia pensiinoi systemy Ukrainy. *EVD*, 3(49).

7. Ofitsiyni veb-sait Pensiinoho fondu Ukrainy. Retrieved from <http://www.pfu.gov.ua> (data zvernennia: 25.07.2020).

8. Ofitsiyni sait Pensiinoho fondu Ukrainy Retrieved from www.pfu.gov.ua

9. Pensiina systema Velykoi Brytanii / Informatsiyni portal Bankchart Retrieved from http://www.bankchart.com.ua/finansoviy_gid/pensiya/statti/velika_britaniya_pensiynoyu_sistemoyu

10. Pishchulina, O., Koval, O., & Burlai, T. (2017). Finansovi, sotsialni ta pravovi aspekty pensiinoi reformy v Ukraini. *Svitovi dosvid ta ukraïnski realii*. Tsentrazumkova. Kyiv: Vydavnytstvo «Zapovit».

11. Fysun, I.V., Yaremchenko, L.M., Yarish, O.V. (2017). Faktory rozvytku nederzhavnoho pensiinoho strakhuvannia v Ukraini: matematychno obhruktuvannia. *Naukovi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, Ser.: Ekonomichni nauky, Issue 24(2), 109-113.

ПЕНСИОННАЯ РЕФОРМА В УКРАИНЕ И ЕЕ ПЕРСПЕКТИВЫ

О. В. Грицина, к. э. н., доцент, Львовский национальный аграрный университет,

Е. В. Божанова, к. э. н., доцент, Национальная металлургическая академия Украины

О. В. Шолудько, к. э. н., доцент, Львовский национальный аграрный университет,

И. Н. Тофан, к. э. н., доцент, Львовский национальный аграрный университет,

А. В. Колодий, к. э. н., доцент, Львовский национальный аграрный университет

Методология исследования. При написании статьи использованы следующие методы: абстрагирование – при определении сути пенсионной реформы, раскрытии содержания ее основных этапов, анализа и синтеза – для углубленного изучения механизма проведения пенсионной реформы, анализа современного состояния пенсионной системы, разработки мероприятий по совершенствованию пенсионного обеспечения и пенсионного страхования, аналогии – при сопоставлении и сравнении пенсионных реформ в Украине и в других странах, обобщения – для поиска оптимальных механизмов внедрения отдельных элементов зарубежных пенсионных реформ в Украине с целью повышения благосостояния социально незащищенных слоев населения и, в первую очередь, пенсионеров.

Результаты. В статье представлена общая характеристика современного состояния пенсионной системы Украины и освещены основные направления ее реформирования. Особое внимание уделяется анализу функционирующей солидарной пенсионной системы, анализируются размеры пенсионных выплат по видам пенсий, освещаются недостатки солидарной пенсионной системы. Раскрыта суть накопительного пенсионного обеспечения как второго этапа пенсионной реформы, охарактеризованы механизм накопления и показана его

ефективність. Значительное внимание уделяется необходимости внедрения негосударственного пенсионного страхования и его положительным сторонам. На примере зарубежных стран показана его целесообразность и эффективность. Проведен сравнительный анализ пенсионной системы Украины и зарубежных стран и на этой основе разработаны предложения по повышению эффективности пенсионной реформы в Украине.

Новизна. Разработаны предложения по внедрению накопительного пенсионного обеспечения и негосударственного пенсионного страхования, которые будут способствовать улучшению благосостояния населения и состояния экономики страны в целом.

Практическая значимость. Проведенный анализ пенсионного обеспечения позволит ускорить проведение пенсионной реформы в направлении внедрения негосударственного пенсионного страхования. Результаты исследования могут быть использованы для повышения финансовой грамотности граждан Украины.

Ключевые слова: пенсионная реформа, солидарная система, накопительное пенсионное обеспечение, негосударственное пенсионное страхование, пенсионная система, пенсионный фонд, страховой стаж.

PENSION REFORM IN UKRAINE AND ITS PROSPECTS

O. V. Grytsyna, Ph. D (Econ.), Associate Professor, Lviv National Agrarian University,

O. V. Bozhanova, Ph. D (Econ.), Associate Professor, National Metallurgical Academy of Ukraine,

O. V. Sholudko, Ph. D (Econ.), Associate Professor, Lviv National Agrarian University,

I. M. Tofan, Ph. D (Econ.), Associate Professor, Lviv National Agrarian University,

A. V. Kolodiy, Ph. D (Econ.), Associate Professor, Lviv National Agrarian University

Methods The following methods were used: abstraction – in determining the essence of pension reform, disclosing the essence of its main stages; analysis and synthesis – for in-depth study of the mechanism of pension reform, analysis of the current pension system, development of measures to improve pensions and pension insurance; analogies – when comparing and comparing pension reforms carried out in other countries with the reform in our country; generalization – to find optimal mechanisms for implementing certain elements of foreign pension reforms in Ukraine to improve the welfare of vulnerable groups, especially retirees.

Results. The article presents a general description of the current state of the pension system of Ukraine and highlights the main directions of its reform. Particular attention is paid to the analysis of the functioning solidary pension system, the size of pension benefits by type of pension is analyzed, the shortcomings of the solidary pension system are highlighted. The essence of accumulative pension provision as the second stage of pension reform is revealed, the mechanism of accumulation is characterized and its efficiency is shown. Considerable attention is paid to the need to introduce private pension insurance and its positive aspects, the example of foreign countries shows its feasibility and effectiveness. A comparative analysis of the pension system of Ukraine and foreign countries was conducted, and on this basis, proposals were made to increase the effectiveness of pension reform in Ukraine.

Novelty. Proposals for the introduction of funded pension provision and private pension insurance will help improve the welfare of the population and the state of the country's economy as a whole.

Practical value. The analysis of the state of pension provision will provide an opportunity to accelerate the implementation of pension reform in the direction of the introduction of private pension insurance. The results of the study can be used to increase the financial literacy of Ukrainian citizens.

Keywords: pension reform, solidarity system, accumulative pension provision, private pension insurance, pension system, pension fund, insurance length of service.

Надійшла до редакції 26.02.21 р.